

ХРОНИКА НАУЧНОЙ ЖИЗНИ

ПЕРСОНАЛИИ

In memoriam:

Profesor dr hab. Algis Kalėda
(2 października 1952 – 11 maja 2017)

11 maja 2017 roku polonistka litewska poniosła ogromną stratę — odszedł od nas prof. dr hab. Algis Kalėda, wybitny naukowiec, krytyk literacki, tłumacz, założyciel Katedry Filologii Polskiej (od 2007 r. Centrum Polonistycznego) Uniwersytetu Wileńskiego.

Algis Kalėda urodził się 2 października 1952 r. we wsi Mašnyčiai w rejonie orańskim (lit. Varėnos rajonas) w pobliżu Druškienik. W latach 1970–1972 studiował filologię litewską na Uniwersytecie Wileńskim, w latach 1972–1975 — filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po ukończeniu studiów w 1977 r. został zatrudniony w Instytucie Literatury Akademii Nauk Litwy (obecnie Instytut Literatury Litewskiej i Folkloru). W latach 1982–1984 wykładał też na polonistyce w Wileńskim Instytucie Pedagogicznym (obecnie Litewski Uniwersytet Edukologiczny). W 1984 r. obronił pracę doktorską poświęconą komizmowi, ironii i satyrze w litewskiej literaturze współczesnej. Po obronie doktoratu został zatrudniony na Uniwersytecie Wileńskim, gdzie prowadził zajęcia lituanistyczne. Od 1987 r. był członkiem Litewskiego Związku Pisarzy. W latach 1991–1993 pracował jako lektor języka litewskiego na Uniwersytecie Warszawskim. Od 1993 r. kierował Katedrą Filologii Polskiej (od 2007 Centrum Polonistycznym) Uniwersytetu Wileńskiego. W 1996 r. habilitował się na podstawie pracy *Aspekty struktury powieści. Zagadnienia komunikacji literackiej*. W 1999 r. nadany mu został tytuł profesora Uniwersytetu Wileńskiego. Równocześnie w latach 2001–2007 był dyrektorem Instytutu Literatury Litewskiej i Folkloru.

Profesor był badaczem literatury litewskiej i polskiej, autorem wielu prac naukowych, między innymi kilku książek: po litewsku — *Adomas Mickevičius. Literatūros mokslas ir kritika* (1985), *Mitų ir poezijos žemė. Lietuva lenkų literatūroje* (2011),

Kornelijaus Platelio kūrybos kontekstai: arba tarp Dioniso ir Apolono (2016); po polsku — *Powojenna literatura litewska. Droga strat i nadziei* (1998), *Dzieje literatury litewskiej 1918–2000* (tom 2, 2003), *Od M do M. Szkice o literaturze polskiej i litewskiej* (2005). Był także współautorem antologii literatury polskiej o Litwie *Litwo, matko nasza miła...* (1996), słownika litewsko-polskiego (*Lietuvių–lenkų kalbų žodynas*, 1991 — z Barbarą Kalėdą i Marią Niedźwiecką) oraz autorem przeszło 120 artykułów i recenzji. Tłumaczył na litewski utwory Adama Mickiewicza, Czesława Miłosza, Tadeusza Konwickiego, Wisławy Szymborskiej, Sławomira Mrożka, Stanisława Lema, Witolda Gombrowicza, Bruno Schulza. W wywiadzie udzielonym w 1995 r. W. Zajączkowskiej, A. Kalėda powiedział: “Wybieram do tłumaczenia utwory, które według mnie są wartościowe, które mogą pokazać człowiekowi drogę do Światła. Staram się, żeby czytelnik litewski jaśniej zobaczył to, czym naprawdę szczyści się literatura polska — szlachetność, miłość, szacunek do człowieka, niechęć do prymitywnych schematów, a przede wszystkim — umiłowanie wolności” (zob.: *Literackie związki nierozłączne*. Rozmowa z doc. dr Algisem Kalėdą, kierownikiem Katedry Filologii Polskiej Uniwersytetu Wileńskiego, „Słowo Wileńskie”, 1996, nr 20 (17–23 maja), 9).

Najnowsza praca prof. Algisa Kalėdy, wydana w 2016 r. w trzech językach (polskim, litewskim i angielskim), nosi nazwę *Tożsamość poetycka Wilna*. Tekst ten jest swego rodzaju esejem, przedstawia obraz miasta utrwalony w tekstach, w poezji autorów różnych narodowości. Niewątpliwym walorem tej publikacji jest patrzenie na Wilno przez pryzmat jego wieloetniczności i wielokultuowości. W zamieszczonej w książce antologii znalazły się wiersze poetów, zaczynając od literatury dawnej i kończąc na tekstach poetów najmłodszego pokolenia piszących o Wilnie. Uwzględnione zostały też wiersze współczesnych poetów polskich z Wileńszczyzny.

Profesor Algis Kalėda “jak nikt inny potrafił łączyć przedstawicieli różnych środowisk i narodowości, nadać głęboki sens badaniom nad literaturą powstającą na styku różnych kultur” (prof. dr hab. Tomasz Chachulski, Instytut Badań Literackich PAN. Zob. tekst kondolencji odczytanych podczas pogrzebu w dn. 14.05.2017 w Archiwum Centrum Polonistycznego UW). Był orędownikiem dobrych relacji polsko-litewskich. Zależało mu na tym, aby na Litwie języka polskiego i kultury mogły się uczyć osoby, które ukończyły szkoły inne niż polska, czyli litewskie lub rosyjskie; żeby w Wilnie powstała placówka akademicka, która mogłaby kształcić polonistów — przyszłych tłumaczy, nauczycieli, naukowców, którym bliska kultura obu narodów, polskiego i litewskiego. Stało się to możliwe w 1993 r., kiedy na Uniwersytecie Wileńskim przy bezpośrednim udziale Profesora powołana została Katedra Filologii Polskiej. W programie studiów uwzględniono między innymi potrzebę prowadzenia badań komparatystycznych nad wielokultuowością Wilna, “stykiem” różnych literatur i kultur, nad fenomenem dwuszczeblowej tożsamości.

W ciągu ponad 20 lat pracy na Uniwersytecie Wileńskim prof. A. Kalėda wypromował liczne grono absolwentów polonistyki, a także lituanistów, którzy zajmowali się badaniem związków literackich polsko-litewskich oraz recepcji literatury polskiej na Litwie i litewskiej w Polsce. Jego wykłady zawsze były pełne pomysłów, szero-

kich i głębokich kontekstów i dyskursów literackich. W relacjach służbowo-towarzystkich był on wyjątkowo serdecznym i tolerancyjnym człowiekiem. Słynął z ogromnej życzliwości wobec innych, a szczególnie młodych, początkujących naukowców.

Prof. A. Kalėda był człowiekiem bardzo znanym w polonijnym świecie naukowym i akademickim: uczestniczył prawie we wszystkich kongresach polonijnych, miał przyjaciół wśród polonistów nie tylko z Polski, ale też z całej Europy (np. z Francji, Niemiec, Szwecji) a nawet z Azji (z Chin i Japonii). Przez wiele lat pełnił funkcje przewodniczącego i jurora *Olimpiady Literatury i Języka Polskiego na Litwie*. Za swoją działalność na rzecz popularyzowania kultury polskiej w 1999 roku został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. z 1999, nr 22, poz. 314). W 2014 r. otrzymał Nagrodę Polonicum, przyznawaną przez kapitułę Nagrody Centrum Polonicum Uniwersytetu Warszawskiego za wybitne osiągnięcia w krzewieniu kultury polskiej i języka polskiego za granicą.

Nie sposób wymienić wszystkich zasług śp. Profesora Algisa Kalėdy, wybitnego teoretyka i historyka literatury, znakomitego tłumacza, nieustrudzonego wykładowcy i popularyzatora literatury polskiej na Litwie i literatury litewskiej w Polsce. Środowisko akademickie utraciło w osobie Pana Profesora uczonego o niekwestionowanym autorytecie naukowym, koledzy i przyjaciele — serdecznego i pomocnego we wszystkim Człowieka, wielkiego Humanistę. Profesor Algis Kalėda twierdził, że “dzieło pojednania między narodami jest obowiązkiem przede wszystkim humanistów i sam na tym polu dokonał niewyobrażalnie wiele” (prof. dr hab. Zbigniew Kopeć, dyrektor Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; zob. tekst kondolencji odczytanych podczas pogrzebu w dn. 14.05.2017 w Archiwum Centrum Polonistycznego UW). Jego dokonania pozostają i obligują na przyszłość, Jego Dobro będzie nam towarzyszyć zawsze.

Cześć Jego pamięci!

Koledzy i koleżanki z Centrum Polonistycznego Uniwersytetu Wileńskiego